

İSRAİL'DEKİ TEL DOR'DAN HABERLER: DEMİR ÇAĞI SUALTI KALINTILARI NEWS FROM TEL DOR, ISRAEL: IRON AGE UNDERWATER

*Assaf Yasur-Landau

**Ehud Arkin Shalev

Fig. 1.

Akdeniz'de birçok Klasik Dönem, Roma ve Bizans Dönemi deniz yapıları ve limanları kazılırken Demir Çağı ve öncesine ait çok az yapı bilinmektedir (örn. Frost 1995; Raban 1995a; Marriner ve ark. 2014). Bu çalışma için seçilmiş olan Dor yerleşmesinde Tel'in güneyinde bulunan güney koyu bölgesinde su hattında ve sualtında büyük çapta kıyı şeridi yapıları ortaya çıkmıştır. Bunlar daha önce Tunç ve Demir Çağı deniz yapıları ile ilişkilendirilmiştir; ancak henüz kazılmamıştır (Raban 1995b).

Tel Dor Kara ve Deniz Projesi'nin bir bölümü olarak bu makalenin yazarları tarafından, Ayelet Gilboa, Ilan Sharon, Rebecca Martin ve Assaf Yasur-Landau'nun birlikte yönettiği sualtı kazıları ve yüzey araştırmaları Güney Koyu'nda Temmuz 2016, Şubat 2017 ve Temmuz 2018'de üç sualtı kazısı mevsimi süresince yapılmıştır. Kıyı ve sualtı kazıları Ruth Shahak-Gross ve Assaf Yasur-Landau'nun başkanlığında Haifa Üniversitesi Deniz Uygarlıkları Bölümü'nün kazı çalışmasının bir parçası olarak yürütülmüştür. Ayrıca Temmuz 2018 kazı mevsimi Thomas E. Levy'nin eşbaşkanlığında Kaliforniya Üniversitesi San Diego Deniz Arkeolojisi için Scripps Merkezi ile ortak bir saha kazısı olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu kazıların bulgularının yanısıra yakın zamanda yapılan bir jeofizik yüzey araştırması (Lazar ve ark. 2018) Demir Çağı Ib veya Demir Çağı Ila'ya geçiş sırasında yoğun bir inşaa programının gerçekleştirilmiş olması olasılığını ortaya çıkarmıştır.

While many classical, Roman and Byzantine maritime constructions and harbors have been excavated in the Mediterranean, very few structures are known from the Iron Age and earlier (e.g. Frost 1995; Raban 1995a; Marriner et al. 2014). The site chosen for this study, Dor, yielded massive coastal structures on the waterline and underwater in the area of the South Bay, south of the Tel. These were previously associated with maritime construction of the Bronze and Iron Ages, yet no underwater excavations took place by them (Raban 1995b).

Three underwater excavation seasons in July 2016, February 2017, and July 2018 and surveys in September 2017 and February 2018 were conducted by the present authors in the South Bay, as part of the Tel Dor Land and Sea Project, co-directed by Ayelet Gilboa, Ilan Sharon, Rebecca Martin and Assaf Yasur-Landau. The coastal and underwater excavations were conducted as part of the study excavation of the Department of Maritime Civilizations at the University of Haifa co-directed by Ruth Shahak-Gross and Assaf Yasur-Landau. In addition, the July 2018 season was conducted as a joint fieldschool with the University of California, San Diego Scripps Center for Marine Archaeology, and co-directed with Thomas E. Levy.

The results of these excavations, as well as a recent geophysical survey (Lazar et al. 2018) opens the possibility that an ambitious Iron Age building program was executed in the interface between the site and the sea during Iron Ib or the transition to Iron Ila.

This program may be mirroring an contemporary building program on land (Sharon and Gilboa 2013).

*Assaf Yasur-Landau, Doçent, Orcid ID: 0000-0002-5692-5622. Haifa Üniversitesi, Deniz Uygarlıkları Bölümü.

* Associate Professor Assaf Yasur-Landau, Orcid ID: 0000-0002-5692-5622. Department of Maritime Civilizations, University of Haifa.

**Ehud Arkin Shalev, Lisansüstü Öğrencisi, Orcid ID: 0000-0003-1592-3679. Haifa Üniversitesi Deniz Uygarlıkları Bölümü.

**Ehud Arkin Shalev, Orcid ID: 0000-0003-1592-3679. University of Haifa, Maritime Civilizations Department, Graduate Student.

Bu program karada çağdaş bir inşa programını yansıtıyor olabilir (Sharon ve Gilboa 2013). Güney koyunda bulunan yarıya kadar sualtında kalmış olan birbirine paralel iki kesme taş duvar daha önce Dor'un limanına ait rıhtımlar olarak yorumlanmıştı (Fig. 1). Tel'e yakın olan Kuzey Duvarı başlangıçta Demir Çağı Ib, Güney Duvarı ise Son Tunç Çağı olarak tarihlenmişti (Raban

1995b: 339–341). Sualtı yüzey araştırmalarımızda belgediğimiz sayısız çapa ve çanak çömleğin de gösterdiği gibi bu koy kuşkusuz Tunç ve Demir Çağları'nda demirleme için kullanılmıştı (Lazar ve ark. 2018). Ancak sualtı kazılarımız, güney duvarının deniz dibinden maksimum yüksekliğinin suyun altında 0.6 m olan dikdörtgen, düz yüzeyli kesme taşlardan oluştuğunu ortaya koymuştur (Fig. 2,3). Bağtaşı olarak yerleştirilmiş olan çok iri boyutlu, 2.5 m uzunluğa varan kama biçimli kesme bloklardan yapılmış olan kuzey duvarının maksimum dip yüksekliği sualtında yaklaşık 1.1 m'dir (Fig. 2,3). Özellikle deniz seviyelerinin söz konusu dönemler sırasında daha düşük olduğu düşünülürse herhangi bir teknenin hemen yanına demirlemesi için fazla sığdır (Sivan ve ark. 2001; Benjamin ve ark. 2017). Bu yapıların çok iri bir kıyı surunun temelleri olması ve kesme taş döşenmiş bir yola bitişik olma olasılığı oldukça yüksektir. Bu özenli işçilik gerektiren yapının

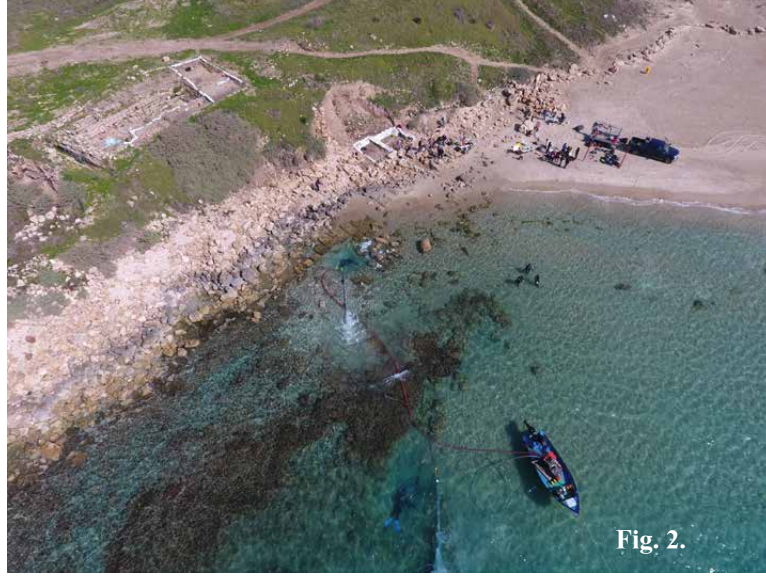

Fig. 2.

tarihlemesi duvarların arasında ve altında bulunan seramik kalıntıları ile yapılmıştır; buna göre Demir Çağı Ib'den daha geç değildir veya Demir Çağı II'ye geçiş sırasında ve ithal Mısır amphoralarının parçalarını içermektedir.

Kesme taşların paralelinde Doğu-Batı yönünde

uzanan sualtında kalmış bir yapı daha önce doğal resif olduğu düşünüldüğünden "rıhtım" yaklaşımımıza engel oluşturuyordu. Bunun, yenilenen kazılarda kümelmiş büyük bir olasılıkla bir dalgakırana ait olan iri kesme taşların üzerinde oluşan biyojenik bir kaya formasyonu olduğu anlaşıldı. Bu yapının Güney yönünde bulunan suların derinliği 2.5-3 m'dir, bu derinlik Eski Çağ'da teknelerin demirlemesi için yeterlidir. Şubat ve Eylül 2016'da sualtı yüzey araştırmalarında bu "resifin" hemen güneyinde taş çapaların ve kümelmiş halde kesme taş blokların varlığını saptadık, bunlar olasılıkla örülerek "resifin" Batı kenarını oluşturuyordu, bu da söz konusu kalıntının bir deniz yapısı olması hipotezini güçlendirmektedir.

2019 ve 2020 olarak planlanan ilerideki sualtı kazıları, bu batık yapıların tam işlevi ve aynı zamanda Dor'un Güney Koyu'ndaki olası Demir Çağı kalıntıları konusunda daha fazla bilgi edinmemizi sağlayacaktır.

E34.915°

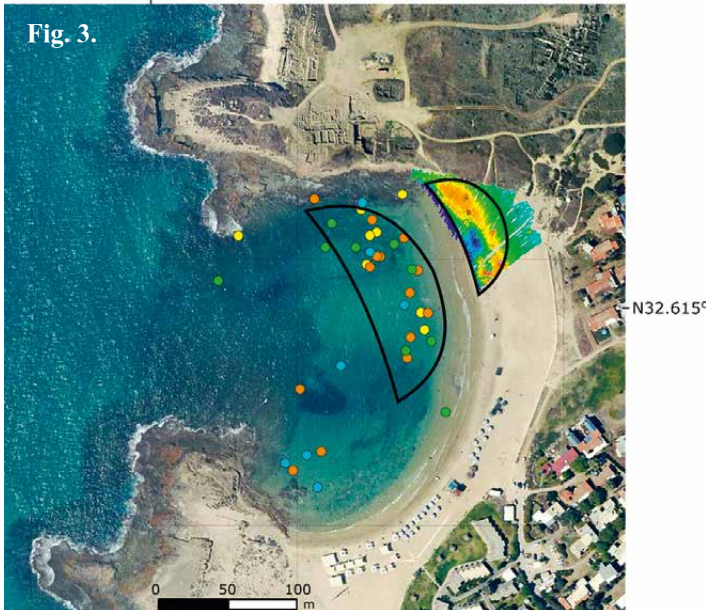

Fig. 3.

N32.615°

Two massive parallel ashlar walls, semi-submerged by the waterline of the South Bay, were previously interpreted as quays belonging to the Sea People harbor of Dor (Fig. 1). The northern one, closer to the tell, was initially dated to the Iron Ib, and the southern, to the Late Bronze Age (Raban 1995b: 339–341). The bay was no doubt used for anchoring in the Bronze and Iron Ages, as indicated by our underwater surveys that documented numerous anchors and pottery (Lazar et al. 2018). However, our underwater excavations have demonstrated that the southern wall comprises a single course of rectangular, flat ashlars with a maximum bottom elevation of ca. 0.6 m b.s.l. (Fig. 2, 3). The northern wall, made of massive wedge-shaped ashlar blocks that are as long as 2.5 m and laid as headers, has a maximum bottom elevation of ca. 1.1 m, b.s.l. (Fig. 2, 3).

It would have been too shallow for any boat to have anchored next to it, especially given that the sea levels were lower during the periods under discussion (Sivan et al. 2001; Benjamin et al. 2017). It is far more likely that these structures were the foundations of a massive coastal fortification and an adjacent ashlar paving. The date of this elaborate feature is provided

by ceramic remains found between the stones of the walls and below them, which are not later than Iron Ib or the transition to Iron II, and include fragments of imported Egyptian amphorae.

An east–west submerged reef-looking feature, running parallel to the ashlar walls, was thought previously to be a natural reef, partially blocking approach to the “quays”. In the renewed excavations it was found to be made of biogenic rock that formed on an enormous accumulation of large ashlars—possibly a mole (Fig.1). The water south of this feature is 2.5–3 m deep, which would have been sufficient for anchoring boats in antiquity.

In underwater surveys in February and September 2016 we discovered stone anchors immediately south of this “reef” and a concentration of large ashlar blocks, possibly laid in courses, creating the western edge of the “reef” and strengthening the hypothesis that this is a maritime construction.

Future underwater excavations, planned for 2019 and 2020 will enable to tell more about the exact function of these sunken features, as well as on additional possible Iron Age remains in the south Bay of Dor.

KAYNAKÇA-BIBLIOGRAPHY

1. Benjamin, J., Rovere, A., Fontana, A., Furlani, S., Vacchi, M., Inglis, R.H., Galili, E., Antonioli, F., Sivan, D., Miko, S., Mourtzas, N., Felja, I., Meredith-Williams, M., Goodman-Tchernov, B., Kolaiti, E., Anzidei, M. and Gehrels, R. 2017. Late Quaternary Sea-level Changes and Early Human Societies in the Central and Eastern Mediterranean Basin: An interdisciplinary Review. *Quaternary International* 449: 29–57.
2. Frost, H. 1995. Harbours and Proto-harbours: Early Levantine Engineering. In: Karageorghis, V. and Michaelides, D., eds. *Proceedings of the International Symposium ‘Cyprus and the Sea’*. Nicosia: 1–21.
3. Lazar, M., Engholtz, K., Basson, U. and Yasur-Landau, A. 2018. Water Saturated Sand and a Shallow Bay: Combining Coastal Geophysics and Underwater Archaeology in the South Bay of Tel Dor. *Quaternary International* <http://dx.doi.org/10.1016/j.quaint.2017.02.025> (accessed Sept. 30, 2017).
4. Raban, A. 1995a. The Heritage of Ancient Harbour Engineering in Cyprus and the Levant. In: Karageorghis, V. and Michaelides, D., eds. *Proceedings of the International Symposium ‘Cyprus and the Sea’*. Nicosia: 139–189.
5. Raban, A. 1995b. Dor-Yam: Maritime and Coastal Installations at Dor in Their Geomorphological and Stratigraphic Context. In: Stern, E. *Excavations at Dor, Final Report, Vol. 1 A: Areas A and C: Introduction and Stratigraphy*. Jerusalem: 286–354.
6. Sivan, D., Wdowinski, S., Lambeck, K., Galili, E. and Raban, A. 2001. Holocene Sea-level Changes along the Mediterranean Coast of Israel, based on Archaeological Observations and Numerical Model. *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* 167 (1): 101–117.
7. Sharon, I. and Gilboa, A. 2013. The SKL Town: Dor in the Early Iron Age. In: Killebrew, A.E. and Lehmann, G., eds. *The Philistines and Other “Sea Peoples” in Text and Archaeology* Atlanta: 393–468.